

ג'יין בבקבוק

די כמנה זעירה שז אליאסידי למושג, כרו לשנות לזמןמה את אופיו של אדם. גורמים כימיים רבים יכולים להביא לתופעות הפוגעיות ככושריהחלטה ובמהותיהחלטות של אדם.

אין טעם, כמובן, להפריז בכיוון זה. יש ויש דוגמות של מנהיגים חולים שעשו גדולות ונצורות בשעת מחלתם, או אחרי שתגברו עליה. ערב עלייתה לשילטון של גולדה מאיר פירסם שבועון זה דיאגרמה מפורטת של מצבבריאותה. האשה סבלה מ" שורה שלמה של מחלות, שהיה בהן כדי לשחק אדם רגיל. אולם גולדה מילאה את התפקיד. אפשר להטיל ספק חמור ברמתה האינטלקטואלית ובכשרה המדינאית, אך אין ספק שמבחינה גופנית ונפשית היא תיפקדה להפליא. במערכת שבועון זה נודד או מושג, שהפך הישימהר בדיחה בינלאומית: "המיקרה של גולדה היא דוגמה לכריזמות פסיכוסומאטיות." גם תזכירו המפורסם של עור וייצמן על יצחק רבין הופרך לחלוטין על ידי המציאות. עור טען כי רבין אינו מסוגל לתפקד במצבילחץ — והנה הוכח שתיפקד כראוי דיוקא במצבילחץ — ויש אומרים שרק בהם אנטבה היא רק הדוגמה הקיצונית לכך. הצרה של רבין היתה, לדעת רבים, בכך שלא תיפקד כראוי כשהיה צורך לנקוט יוזמות ולקבל החלטות מבלי שהיה קיים עליו לחץ.

אן כל זה מוביל אותנו? המסקנה הראשונה היא שמצב בריאותו של איש ציבור אינו עניין פרטי. הוא נוגע מאד לכל הציבור, ככל שהמנהיג דומיננטי יותר — ואין זה משנה מה מעמדו הפורמלי דיקטטור, נשיא, ראשי-ממשלה, מוכ"ז מופלגת-שילטון — כן גוב"רות הסכנות המזוונות כשינויים מפליגים במצבו הגופני והנפשי.

אומרים שהתענינותם של כליהתיקשורת האמריקאים במחלות הנשיאים, עד כדי הצגת גופם העירום על גבי אקרן-הטלוויזיה — כפי שעשה הנשיא לינדון ג'ונסון אחרי ניתוח מוצלח — עוברת את גבולות הטעם הטוב, ייתכן. אבל יש בה גרעין מוצדק של תבונה. מותר לאזרח לדעת אם מנהיגו, היכול מחזר לשלחו למילחמה או לרוששו מסוגל לתפקד כראוי.

על רקע זה נולדה בארצות-הברית הצעה, שאני סבור כי יש לאמצה גם בישראל. הוצע לחוקק חוק שיחייב כל מועמד לתפקיד מדינאי, קודם למועד הבחירות, עם הצגת מועמדותו, בדיקה גופנית ונפשית יסודית, כדי שצני כוריהבוחרים יוכלו להביא גורם זה בחשבון בעת ההצבעה בקדפיות.

ת בעת פעמים רבות שכל מועמד לתפקיד בכיר במדינה יהיה חייב להציג, לפני כניסתו לכהונתו, הצהרת-יחון מפורטת, שתגלה לציבור את רכושו שלו ושל בני-משפחתו. (אולי מותר לנצל הודמנות זו כדי להביע תמיהה גוברת על כך שממשלת הליכוד עדיין לא קיבלה תביעה אלמנטרית זו של היגיינה ציבורית.) לא הסתפקתי בכך, ותבעתי כי אותם בעלי-מישרות יידרשו, על פי חוק, לחדש את הצהרת החון שלהם מדי שנה, עד אחרי סיום תפקידם.

אם נכון הדבר לגבי רכוש חומרי — האם אין זה נכון שבעתים לגבי החון הגופני? אם נדרוש משרים להוכיח שאינם מושחתים, האם לא נדרוש מהם להוכיח גם שהם בעלי כושר גופני ונפשי, כדרוש למילוי סביר של תפקידם?

אני מציע שיחוקק בישראל חוק אשר יחייב אנשים בעלי מישרות מוגדרות, שעליהם לקבל החלטות בעודת-השיבות, לעבור בדיקה גופנית ונפשית במרם כניסתם לתפקיד. אני מציע שבדיקה כזו תיערך לאחר-מכן אחת לשנה, עד לפרישתם מן התפקיד.

אני מציע שתוצאות הבדיקות האלה, במידה שיש להן השלכה ציבורית, יהפכו נחלת הציבור.

כחזרה לענייניו של ראשיהממשלה הנוכחי, יש לקבוע בעצמנו כי רופאיו לא גילו בשעתו לציבור, בגילוי-הלב הראוי, את העובדה שלקה בהתקף-לב חמור. "הסקופ" המעצב הזה גשמר לצלם העולם הזה, שהסתגן בדרכי-עורמה לחזרו של בגין (שהתקבל על-ידו בסבר פנים יפות). רק אחרי הפירסום שבועון זה, גיאותו הי רופאים להודות בהתקף.

נאמר לי שמנחם בגין לא היה אחראי למח"דל זה. עז כל פנים, הוא מדבר מאז על התקף-הלב שלו בהרחבה ועיתים קרובות. ניצחוננו על ההתקף, שעוד היה להיות קטלני, מוסרף לאופטימיות הקורנת ממנו מאז הגיע לשילטון. האם יש לאופטימיות רגונת זו סיבות טוספות, כימיות? כך נטען באותו מאמר, הגדמה לי שהוא מחייב תשובה מוסמכת מן הרופאים המטפלים בראשיהממשלה. בודדאי אין להשאיר מענה זו צודקת או מופרכת ככל שתהיה, תלויה בחלל בלא מענה.

השפיעה על גורלו. היסטוריונים צבאיים, שניסו לפענח את חידת הפער העצום ברמת מצביאותו, הפער בין קרבותיו בתקופת-הזוהרו (אוסטרליץ) לבין קרבותיו הי מאוחרים (בורודינו, ווטרו), תולים את ההבדל במצב בריאותו.

הבעיה קיימת בכל המישורים ובכל התקופות, ובמייור חד בחברה הדמוקרטית המודרנית. בדרך-כלל אין אדם מגיע בה לפיסגת השילטון אלא אחרי מאבק ממושך ומתיש, בגיל גבוה.

גוף-האדם הוא מכוונה, המתלה ככל מוכי נה אחרת. בדרך הטבע, דווקא כאשר מגיע מנהיג דמוקרטי סופ-הסוף אל מוקדיהחכרעות וצריך החליט על גורלם של עמים, כבר נמצא גופו במצב של הידרדרות.

יש אומרים כי אדולף היטלר לעולם לא היה מגיע להצלחתו הבינלאומית המסחררת, בשנים הראשונות של רודנותו, לולא עמדו מולו פוליטיקאים זקנים ועייפים.

הנשיא ג'ונסון מראה את צלקת ניתוח אבני-המרה

ביניהם אחדים שהיו חולים קשה, שלא היו מסוגלים לקבל את ההחלטה לבלום אותו בשנת מועד.

ואילו היטלר עצמו היה נתון בשנותיו האחרונות, כאשר פיקד אישית על גייסות של מיליונים, במצב של התפוררות גופנית ונפשית. רופאו האישי, שנחשב כשארלאטאן, מילא את גופו בתרופות מיתוריות פרי המצאתו, וייתכן שהדבר השפיע על תפישתו. על-פי עדויות מקורביו איבד הפירר באותה תקופה את המגע עם המציאות. הויו על המפה אוגרות שלא היו קיימות, סמד על כלי-שק מופ"י לאים שלא יכלו להושיע.

כמה בנייארם נפלדו לדא תכלית מפני שהיטי דר לא היה ממוגל להשלים עם העובדה שי המידחמה שלו אכזרה?

וכן שהבעיות הנפשיות של מנהיג פוליטי חמודות אף מהבעיות הגופניות. אין צורך להיכרך בדוגמה קיצונית כמו זו של קאלי-גולה, בן-אחיו של קלאודיוס, הקיסר שהעניק לסוס שלו דרגה של סנאטור. הוא היה מטורף לכל הידיעות.

אך כיצד להתניחם דמויקרה הרפואי של יוסף ויסאריונוביץ דזיגאשווילי, המכונה סטאלין? בראשית דרכו היה בלי ספק אדם שפוי, ערמומי ו" מפוכח, בעל חשבון קר. אך מה היה מצבו הנפשי כאשר רצח מיליונים במיבצע הקולקטיביזציה?

אין ספק שבסוף ימיו סבל מתסבך-רדיפה חמור. הוא היה מוכונע כי רופאיו מתכוונים להרעילו, והתכונן להוציאם לזורג, כשם שהוציא לפניכן לזורג כימעט את כל חבריו ועמיתיו מימי המהפכה.

כאזנה תקופה היה ממוגל לפתוח במיני חמת-יעום גרעינית, וזגוזר כליוה עד האנושות. ריצ'ארד ניקסן קרס תחת לחצה של פרשת ווטרגייט, וספק אם היה שפוי לגמרי בסוף שילטונו.

האדם הוא יצור עדין מאד. מכשירו המופ"י לא ביותר — המוה — עדין ופגיע במיוחד.

פסטיבל הפשע המאורגן, שנערך מעל עמודי הארץ, קופחה כתבה מעניינת ביותר, שפורסמה הישבע בעמוד פנימי של אותו עיתון. היא נכתבה בידי גברת בשם טובה קורצ'ין, אשת רופא, ונשאה את הכותרת הפרובוקטיבית: "האם התרופות עוזרות לבגין להיות אופטימי?"

בעלת המאמר טוענת כי בעיקבות התקף-הלב ודלקת קרום-הלב, שבהם לקה ראשיהממשלה לא מכבר, מקבל בגין תרופות מסוימות (קרטיכוסטרואידים), הגורמות ל"שינויים נפשיים".

טוענת הכותבת: "הרופא המומחה, שאיתו שוחחתי, מפר כי שינויים אלה מולדים הופעת עדיצות, שימחה, מצב-רוח טוב וראיית הדברים כעד מישקפיים ורודים."

את השאר משאירה הכותבת, כנראה, לדימוינו של הקורא. האם ההערכה המדינית של ראשיהממשלה — ששום עימות אינו צפוי בין ממשלת ישראל וארצות-הברית — היא תוצאה של תרופה, המנתקת אותו מן הי מציאות? האם אמונתו ברצונם ובכוחם של יהודי ארצות-הברית למנוע מדיניות אנטי-יבגנית של ג'ימי קארטר יצאה מתוך יבקבוק קטן, כמו ג'ין באגדה ערבית? האם מרחף ראשיהממשלה בין עננים של אופטימיות רק מפני שגורם כימי במחזוריהם שלו צובע את העננים השחור רים בוורוד?

אלה הן שאלות מרתקות. טמונות בהן השי לכות המורות למדי.

אך אינו בא לדהן כאן במצב בריאותו של מנחם בגין. אינו מוסמך לכך, ודרושות חוות-ידעת מוסמכות הרבה יותר כדי להסיק מסקנות כלשהן.

ברצוני לעורר כאן שאלה כללית יותר, המופיעה בי צורה זו או אחרת בכל ארץ ובכל מישר: **איזו הגנה יש לציבור מפני תוצאות המח"דות של מנהיגיו?**

פני כמנה שנים, בשיא הוויכוח המר על כושרו של יצחק רבין למלא תפקיד בכיר במצבילחץ, השאלה לי עור וייצמן ספר בנושא זה.

בעל הספר, רופא מומחה, ליקט שפע מבהיל של עובדות על שרים וראשי-מדינות, שמחלותיהם גרמו אסיר-נות לעימהם ולעולם.

רוב היפורים נעטו למדינאים שדא יכרו לתפקד כראוי ברנעום מכריעים מפני שמחזה התישה את כוחם, בכמה מיקרים היתה זו מחזה שהחזקה (והציבור) כולו לא הבחין בת. אויביו של הנשיא פראנקלין דלאנו רוזוולט האשימו אותו בכך שהוא, "מכר בוועידת יאלטה את אירופה הי מירחית לסטאלין". אפשר לחלוק על הערכה זו. ייתכן מאד שרוזוולט הגיע בדיעה צלולה למסקנה שבמילא אין כל אפשרות לסלק את הסובייטים מן הארצות שכבשו בסערת המילחמה, ושמוטב לתת מעמד חוקי לעובדות שאיי-אפשר לשנותן, אך עובדה היא שרוזוולט היה הולה אנוש כאשר הגיע בפברואר 1945 לעיריהקת הסובייטית יאלטה. הוא היה חולה מאד כאשר נבחר בפעם הרביעית לכס הנשיאות, בסוף 1944, אך הציבור לא ידע זאת. הוא מת כעבור שבועות אחדים.

האם איש כזה יכול היה להתמודד עם הי גרוזי האכזרי, שניצל את כל הלחצים הגוי פניום והנפשיים במשא-אמתיו מתיש ומיוגע? האם היתה מפת-אירופה נראית כיום אחרת, איזו היה רוזוולט בשיא כושרו?

שאלה דומה התעוררה לגבי קודמו של רוזוולט בי מילחמת-העולם הקודמת — הנשיא תומאס וודרו וילסון. הוא היה מנהיג-מילחמה נמרץ, בעל חון בינלאומי נועז. כאשר היה עליו להיאבק בכל כוחו כדי להגשים חוון זה, נטשו אותו כוחותיו, הוא יום את הקמת חברה-לאומים, אף לא היה מסוגל לכפות על הקונגרס לאשר את הצטרר פותה של ארצות-הברית לגוף זה. חברה-לאומים נולד גידם, בלא השתתפות הענק הצעיר שמעבר-לים. יש הי סבורים כי בכך נחרץ גורלו מראש, ושהדבר גרם במידה רבה למילחמת-העולם השנייה.

ושוב השאלה המפורדה: האם נשפכו נדי רות הרם וההמוקות מפני שאיש אחד היה חיי זה כשעה מברעית?

תולדות העמים רשומות דוגמות אין-ספור למצב כזה או דומה. נפוליון השלישי היה הרפתקן מפוכח וזהיר, ששיגשג במיבצעיו ובמילחמותיו, עד שלקה באבני-מרה. כאשר הסתבך במלחמה גורלית נגד פרוסיה העולה, לא היה מסוגל לתפקד בגלל מחלתו. הוא נאלץ לסמוך על קבוצה של גנרלים, שטיפשותם עלתה אף על שחצנותם. הוא נפל בשבי ומת תוך שנתיים. האימפריה שלו נמוגה עוד לפניכן.

גם על דודו הגדול, נפוליון הראשון, נאמר כי מחלתו